

PALACKÉHO UNIVERZITA A PALACKÉHO OBCE. JAK PŮSOBIL ODKAZ FRANTIŠKA PALACKÉHO NA PRAHU NOVÉHO TISÍCLETÍ. (PŘÍSPĚVEK K SEDMDESÁTÉMU VÝROČÍ ZALOŽENÍ UP.)

Libuše Hrabová

Když se v roce 1946 obnovovala nebo lépe řečeno znovu zakládala univerzita v Olomouci, bylo zvoleno dát do jejího názvu jméno historika a politika 19. století Františka Palackého. Od smrti „otce národa“ v roce 1876 uplynulo tehdy právě 70 let. V onom období směřovaly cesty těch, kdo si vážili Palackého a jeho životního díla a chtěli uctít jeho památku, do místa jeho narození, východomoravských Hodslavic, kde dodnes stojí jeho rodný domek, a do malé vesničky poblíž Prahy, Lobkovic, kde byl pochován do hrobu své již před několika lety zesnulé manželky. Terezie Palacká, rozená Měchurová, dostala od svého otce v Lobkovicích malý zámček, kde rodina Palackých trávila letní měsíce na venkově, ale přece jen blízko Prahy. Tam za nimi přijížděli příbuzní a přátelé, kteří se pak po Palackého smrti v den jejího výročí 26. května každoročně scházeli u jeho hrobu. Lobkovice byly tehdy nepatrnou vesničkou mezi lesy na břehu Labe v polabské rovině, po tisíciletí už osídlené zemědělské krajině mezi toky Vltavy a Labe. Kdysi ve 14. století patřila tamní tvrz rodu Lobkoviců, kteří po ní přijali své jméno. Pro Palackého byl lobkovický zámček místem k práci i odpočinku.

Do své rodné vsi se Palacký vracel jen zřídka. Její ne zcela běžný vnitřní život však vytvořil již v jeho mládí základnu a východisko jeho názorů. V Hodslavicích podobně jako v četných východomoravských městech a vesnicích přijalo v době české reformace mnoho rodin víru podobou, která byla katolickou menšinou ve vsi respektována. Po Bílé hoře se novojičínské panství a s ním i Hodslavice stalo majetkem olomouckých jezuitů, kteří se snažili vymýtít nekatolíky tvrdými postihy. Přesto, nebo možná právě v důsledku toho, si reformovaní udrželi v utajení svou víru, v níž se skrytá pospolitost po generace navzájem posilovala. Ukázalo se to o půlruhé století později, když se ihned po vyhlášení tolerančního patentu přihlásilo k povolenému reformačnímu vyznání v Hodslavicích 56 rodin. Příslušnost k reformaci neznamenal jen náboženské vyznání. Utajená existence reformované pospolitosti uchovávala paměť minulosti, ukrývala knihy psané českým jazykem

a měla úctu ke vzdělání, které umožňovalo knihy číst a rozumět jim. Tyto rysy evangelické společnosti v Hodslavicích se zachovaly i po uvolnění. Evangelici si v krátké době nejen postavili kostel, ale zřídili i školu. Jejím učitelem byl po jistou dobu otec Františka Palackého. Po obnovení veřejného života evangelické pospolitosti ovlivnilo její nutné soužití s katolickou polovinou obyvatel obce do jisté míry vzájemnou toleranci. Tu pak v 19. století posílil vývoj občanského života, spolky, hospodářský rozvoj a vědomí jazykové jednoty. Národní a občanské uvědomění krok za krokem překrývalo náboženské rozdíly. Z Hodslavic bylo na fronty první světové války vídeňskou vládou povoláno tři sta mužů – třicet tři z nich vstoupili do československých legií.

Vazby mezi Univerzitou Palackého a Hodslavicemi se začaly rozvíjet po uvolnění poměrů v šedesátých letech 20. století. Intenzivní spojení se rozvinulo až v bouřlivé době jara 1968. Tehdy vyjžděli pracovníci filozofické fakulty UP do novojičínské oblasti s přednáškami o Palackém, které ve všech místech, kde se konaly, nevyhnutelně přecházely v politické debaty o současné situaci. Přednášky z této akce byly vydány až v roce 1996.

Obec Hodslavice v tom roce připravila novou expozici v Palackého rodném domku. Objednala také jeho pomník u akademického sochaře Vladimíra Navrátila, docenta katedry výtvarné výchovy UP, a zajistila důstojnou úpravu prostoru kolem domku a pomníku. Slavnost otevření expozice a odhalení sochy se bohužel konala až na začátku října 1968 pod hlavními ruských tanků rozmístěných v okolních lesích.

V době Husákova režimu se vztahy k Hodslavicím oslabily, teprve s mírným uvolněním koncem osmdesátých let se tehdejší funkcionáři univerzity podíleli na slavnosti k 190. výročí Palackého narození.

Vztahy Palackého univerzity k druhé Palackého obci se rozvinuly teprve po roce 1989. Od roku 1960 už Lobkovice nebyly samostatnou obcí, staly se součástí sousedního města Neratovic. Neratovice, původně také jen malá zemědělská ves v polabské rovině, prošly od konce 19. století opožděnou, o to však bouřlivější industrializací. Rozvoj chemického průmyslu přilákal tisíce nových obyvatel a ves se měnila v městys (1936) a v město (1957), které z okolních vsí dělalo své okrsky a na okolních polích stavělo panelové domy. Problém však byl v tom, že Neratovice nebyly město, nýbrž byly jen velké průmyslové sídliště, protože město nevytváří pouze úřední uznání statutu města podle počtu obyvatel a tzv. „občanské vybavenosti“, nýbrž vztah obyvatel k městu a jejich soužití. To se začalo měnit až po událostech roku 1989.

Tehdy se našli v Neratovicích lidé, kteří je chtěli změnit ve skutečné město s vlastní kulturou a jejími institucemi. Zaměřili se přednostně na mladou

generaci a očekávali, že ta pak ovlivní i starší pokolení, které bylo převážně technického zaměření. Získali podporu ministerstva školství pro založení osmiletého gymnázia se zaměřením humanitním jako protiváhy technické střední školy. Gymnázium dostalo jméno Františka Palackého.

Gymnázium organizovalo výuku progresivním způsobem s netradičními přístupy, vedoucími k předpokladům pro odbornou práci v různých oborech a k samostatnosti myšlení. Aktivitu, které navrhovala pro gymnázium jeho ředitelka Mgr. Ladislava Novotná, se staly stálou součástí činnosti Gymnázia Františka Palackého. Byly realizovány jak učiteli školy, tak jejími žáky v různých akcích zaměřených na výchovu ke kultuře, k toleranci a k slušnosti v každodenním životě. Gymnázium mělo nejen smělý záměr stát se kulturním centrem Neratovic, ale usilovalo i v širším okruhu ovlivnit středoškolské učitele návrhy, jak organizovat výuku, aby vychovávala lidi schopné žít v demokracii a sloužit jí.

Paní ředitelka Novotná už v roce 1990 zahájila akci každoročních konferencí k tématům spojeným s myšlenkami Františka Palackého pod názvem *Historie a politika*.¹ Zvala k těmto konferencím jako přednášející učitele Karlovy i Palackého univerzity i další odborníky pro jednotlivá témata. Jak aktuální a zajímavá tato témata byla, mohou potvrdit kolegové z univerzity Palackého, kteří se konferencí zúčastnili. Ke konferencím se sjížděli středoškolští učitelé i z dalekých okresů. Účastnili se jich a na jejich organizaci se aktivně podíleli studenti neratovického gymnázia.

V roce 2004 paní ředitelka s radostí připravovala jubilejní patnáctou prosincovou konferenci na téma *Jeden svět – patnáct let hledání souvislosti evropské historie a politiky*. Bohužel se však této jubilejní konference nedočkala, protože 11. října 2004 zcela nenadále ve svých 64 letech zemřela. Byla to neobyčejná žena s ohromnou energií, s níž zvládala úkoly, které si dala: vytvořit optimální podobu moderního gymnázia, seznámit s ní co nejširší obec středoškolských učitelů, získat k tomu podporu a pomoc pracovníků vysokých škol, neustále zvyšovat odbornou úroveň osvětové činnosti v duchu Palackého a udělat z konference celostátní vzdělávací akci. Po její smrti se ještě uskutečnila bilanční 15. konference podle jejího plánu. Konference pak pokračovaly do roku 2008, jejich témata se však zužovala a zájemců z řad přednášejících i posluchačů ubývalo. Gymnázium se rozhodlo v akci už nepokračovat.

Navázání vztahů mezi oběma obcemi Palackého patří také až do doby po roce 1989. V roce 1996 navštívila delegace z Neratovic Hodslavice na po-

¹ Soupis témat konferencí je v příloze na konci článku.

zvání tehdejšího starosty Hodslavic ing. Antonína Kramoliše v souvislosti se vzpomínkovou slavností k výročí Palackého úmrtí. K tomuto výročí byl vydán sborník přednášek přednesených v rámci oslav v letech 1968 a 1996.²

V roce 1996 zorganizovaly Hodslavice spolu s Filozofickou fakultou UP a ve spolupráci s českým vyslanectvím zájezd do Vídně s kulturním programem pro vídeňské Čechy. Součástí programu byla přednáška rektora UP, profesora Josefa Jařaba a vystoupení pěveckého sboru z Hodslavic, který vznikl spojením kostelních sborů evangelického a katolického kostela. Pěvecký soubor z Hodslavic měl se svým vystoupením veliký úspěch a ještě větší měly hodslavské koláčky, které upekly a dovezly jeho členky.

V roce 1998 se Univerzita Palackého v Olomouci, Hodslavice i Gymnázium Františka Palackého spolu s městem Neratovicemi podílely na akcích oslav dvoustého výročí Palackého narození, které se připravovaly již od roku 1996. Cesta k celostátní akci oslav nebyla jednoduchá. V Praze je připravovalo Národní muzeum, Akademie věd a Univerzita Karlova – v první fázi bez kontaktu s Palackého univerzitou a Palackého obcemi. Hlavní součástí oslav měla být mezinárodní vědecká konference v Praze. Filozofická fakulta UP se dozvěděla o této skutečnosti zároveň se zprávou, že samostatné oslavy připravují i Hodslavice ve spolupráci s muzeem, archivem a okresními institucemi v Novém Jičíně. Katedra historie FF UP se obrátila na předsedu pražského výboru pro konferenci a oslavy, profesora Františka Šmahela, a upozornila ho na probíhající přípravu v Hodslavicích a na zájem olomoucké univerzity podílet se na celostátních akcích. Díky porozumění, iniciativě a organizačním zkušenostem prof. Šmahela se 5. února 1997 sešly v Praze zainteresované skupiny a připravily společně plán Roku Palackého. Všechny plánované akce se podařilo beze zbytku uskutečnit.

5. dubna 1998 byl Rok zahájen otevřením nové expozice v rodném domku Palackého v Hodslavicích, pokračoval v souvislosti s přehlídkou Akademiáfilmu v Olomouci seminářem Film jako historický pramen a historická publikace. V květnu byla v Novém Jičíně otevřena výstava o alternativní škole hraběnky Walburg-Truchsessové v Kunvaldu, dnešním Kuníně, jejímž žákem byl malý Palacký. Součástí Roku za velké účasti byla i tradiční vzpomínková slavnost u hrobu Palackého v Lobkovicích a beseda prof. Války a prof. Hrabové o Palackém v rozhlase Praha 2.

Katedra historie Filozofické fakulty UP připravila a vydala pod redakcí prof. PhDr. Libuše Hrabové, CSc. a PhDr. Miloslava Pospíchala soubor studií

² *František Palacký – 1798–1998 200. výročí narození, 1876–1996 120. výročí úmrtí.* Red. Miloslav POSPÍCHAL a Ivo BARTEČEK. Hodslavice, Obecní úřad 1996.

o životě Palackého s názvem *Palackého cesta*,³ koncipovaný jako dílo pro širší veřejnost, učitele a studenty, a reprint knihy prof. Zdenka Kristena *Za odkazem Františka Palackého*.⁴

Vyvrcholením Roku Palackého byla celotýdenní řada akcí 11.–17. června 1998. Hlavní oslavy začaly v Olomouci. Jejich součástí bylo předání kopie původního rektorského žezla z konce 16. století, kterou nechal zhotovit a přivezl rektor univerzity v Innsbrucku. Té totiž byly insignie olomoucké univerzity, zrušené roku 1860, rozhodnutím vídeňské vlády odevzdány. Kopii předal innsbrucký rektor na společném zasedání vědeckých rad rektoru UP profesoru Jařabovi. Slavnost byla spojena s dalším významným aktem, s prvním udělením Ceny Františka Palackého přednímu českému historikovi profesorovi Josefu Polišenskému. Na této ceně se od začátku podílejí i Palackého obce Hodslavice a Neratovice a udílení se účastní jejich zástupci.

13. června se přesunuly oslavy do novojičínského okresu. V Novém Jičíně se konalo kolokvium k dvoustému výročí Palackého narození. Referáty kolokvia byly uveřejněny v brožůře vydané nákladem obce Hodslavice pod titulem *Památník na oslavu dvoustých narozenin Františka Palackého*.⁵ Odpovědně pokračovaly oslavy v Hodslavicích u rodného domku a sochy Palackého. Rodná obec vydala při této příležitosti pamětní medaili, dílo pracovníka UP, akademického sochaře B. Teplého, a vlastními silami zpracovanou publikaci o dějinách a současnosti obce.⁶

Již další den, 14. 6. byla zahájena v pražském Karolinu mezinárodní konference, jež probíhala po čtyři dny v sedmi sekcích. Příspěvky byly pak vydány ve sborníku s názvem *František Palacký 1798/1998 – dějiny a dnešek*⁷ pod redakcí prof. Šmahela. Slavnostní týden byl uzavřen ve středu 17. 6. polože-

³ *Palackého cesta*. Pohledy na život a činnost Františka Palackého a lidí mu blízkých. Sborník příspěvků k 200. výročí narození Františka Palackého připravila Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého. Pod redakcí Libuše HRABOVÉ a Miloslava POSPÍCHALA. Olomouc, Univerzita Palackého 1998.

⁴ KRISTEN, Zdeněk: *Za odkazem Františka Palackého*. Tři statě z doby nesvobody. Red. PhDr. Sylva DVOŘÁČKOVÁ a PhDr. Miloslav POSPÍCHAL. Nový Jičín, Okresní vlastivědné muzeum 1998.

⁵ *Památník na oslavu dvoustých narozenin Františka Palackého*. Sborník textů přednesených na kolokviu věnovanému životu a dílu Františka Palackého dne 13. června 1998 v prostorách Žerotínského zámku – Okresního vlastivědného muzea v Novém Jičíně. Hodslavice, Obecní úřad 1998.

⁶ *Čtení o Hodslavicích*. Sborník k 200. výročí narození Františka Palackého. Red. PhDr. Josef BARTOŇ. Hodslavice, Obecní úřad 1998.

⁷ *František Palacký 1798/1998 – dějiny a dnešek*. Sborník z jubilejní konference. K vydání připravil František ŠMAHEL za spolupráce Evy DOLEŽALOVÉ. Praha, Historický ústav AV ČR 1999.

ním věnců k hrobu Palackého v Lobkovicích. Rok Palackého však pokračoval dál.

17. listopadu se v hodslavické škole uskutečnila první soutěž mladých historiků – středoškoláků nazvaná *Čtenice* podle jména lesa, kde se hodslavští tajní evangelíci shromažďovali a předčítali si ukrývané české knihy. Myšlenka soutěže, při níž by se posuzovaly předem zaslané práce středoškoláků a autoři pak předčítali své referáty o předložených pracích, vznikla v Hodslavicích v komisi pro přípravu oslav z iniciativy její předsedkyně PhDr. Zory Kudělkové. Získala plnou podporu obce Hodslavic a tehdejšího starosty obce ing. A. Kramoliše. Katedra historie UP se ochotně ujala spolupráce na koncepci kritérií soutěže a posuzování prací, na němž se podíleli jak učitelé, tak doktorandi katedry. Kritéria v podstatě odpovídala požadavkům na práce vysokoškolských studentů historie: byly oceňovány práce založené na vlastním výzkumu pramenů, nikoliv kompilace z literatury, dále se hodnotila aktuálnost tématu, způsob citace pramenů i psaní bibliografických záznamů literatury a pramenů, úroveň jazykového podání textu i vystoupení autora při prezentaci práce. Hodnotící komisi překvapilo, na jak vysoké úrovni zvládly již v prvním ročníku soutěže nejlepší práce studentů – středoškoláků tyto požadavky. Od prvního ročníku Čtenice počet podaných prací rostl a s tím i kvalita nejlepších z nich. V roce 2003 byly přihlášeny 72 práce, takže k jednodenní prezentaci muselo být vybráno jen 25 nejlepších. V tom ročníku bylo několik skutečně objevných prací, odhalujících neznámé skutečnosti a nové souvislosti na základě místních dějin 20. století. Zvlášť vynikla práce Terezy Dvořákové z gymnázia ve Svitavách, která sledovala absurdní proměny Háje hrdinů u Svitav, založeného městem po první světové válce na oslavu vojinů rakouské armády přes Pionýrský háj se sportovištěm v padesátých letech na Schindlerův háj s hotelem po roce 1989. Velice cenná byla rovněž prvním místem oceněná práce dvou studentek z Bruntálu opřená o studium materiálu v Zemském archivu v Opavě, která ukázala, že na „německém hřbitově“ zničeném po druhé světové válce, byli pohřbeni mrtví ukrajinští, slovenští, maďarští i čeští vojáci z bruntálského špitálu. Německé mrtvé si rodiny odvážely domů. Cenných prací bylo v tom ročníku víc než v jiných a skutečně přinášely nové informace – např. práce studentky Jany Stavinochové z novojičínského gymnázia, která podle rodinných zápisů a pamětí ukázala, jak byl český sedlák – legionář vyhnán i s rodinou ze svého statku v české obci v Kravařsku do Protektorátu. Jeho statek byl přidělen tyrolskému Němci vysídlenému ze severní Itálie, který ještě před příchodem fronty pospíchal do Itálie se vrátit.

Bohužel v dalších letech začalo prací ubývat, zřejmě pod vlivem přípravy studentů na novou podobu maturitních zkoušek, až třináctou Čtenicí v roce 2010, do které byly dodány jen tři práce, akce prozatím skončila.

Rok Palackého 1998 ukončila prosincová konference v Neratovicích a zasedání komisi, které hodnotilo jeho průběh. Prof. Šmahel, hlavní organizátor a koordinátor akcí, řekl, že byly-li oslavy 1898 zamyšlením na konci století, oslavy 1998 byly zamyšlením na konci tisíciletí. Konference a projevy ukázaly, že historikové nevidí v Palackého díle historickém a politickém „národní mýty“, nýbrž nacházejí v něm obhajobu hodnot a cílů, které vedou k obecnému prospěchu lidské společnosti. Na předním místě mezi těmito hodnotami je vzdělání, jak už připomněl první rektor Palackého univerzity J. L. Fischer roku 1968 v ostravském sborníku k výročí Palackého.⁸

Tak jako město nevytváří pouze počet obyvatel a vybavení obchody a službami, vzdělání společnosti nelze měřit jen počtem škol a státních peněz na ně vydávaných. Skutečná vzdělanost se projevuje v názorech a činech jednotlivců a pospolitostí, v psané i mluvené řeči, ve formách, jakými jsou řešeny spory, i formách, jakými jsou historické události vzpomínány a jak jsou hodnoceny, v chování k lidem, zvířatům i krajině, v úctě k pravdě a v odmítání lži. Myslím, že takovou vzdělanost propagovaly a šířily v duchu Palackého oba vzdělávací programy, konference Neratovic i Čtenice Hodslavic v devadesátých letech a na počátku nového století. Záslužné bylo na nich především to, že vznikly z iniciativy místních činitelů a teprve pak získaly podporu vysokých škol a institucí. Podílet se na pomoci těmto iniciativám bylo vždy potěšením, na něž se stále vzpomíná.

Jen s lítostí je nutno konstatovat, že akce Roku Palackého nemohly zapůsobit na širší veřejnost, protože informace o nich ve sdělovacích prostředcích byly v roce opoziční smlouvy Klause a Zemana zcela minimální. Kromě několika stručných zprávek a nezdařeného televizního filmu proběhlo Palackého výročí téměř bez povšimnutí. I dnes je mnoho důvodů, pro něž je třeba obhajovat skutečnou vzdělanost, slušnost a toleranci, bránit pravdu proti lži, která získává tolik stoupenců právě v důsledku nedostatku skutečného vzdělání. Oslavy výročí historických událostí by měly připomínat současníkům hodnoty, které obhajovala minulá pokolení, především ty, jež směřují k obecnému dobru společnosti.

⁸ FISCHER, J. L.: *František Palacký*. In: Památník Palackého 1798/1968. Ostrava, Nakladatelství Profil 1968, s. 78.

Příloha:

Patnáct let přednáškového a diskuzního cyklu na téma *Historie a politika* pořádaného Gymnáziem Františka Palackého v Neratovicích.

1. 1990 František Palacký – historik a politik
2. 1991 Karel Havlíček Borovský – politik, novinář, člověk
3. 1992 Jan Ámos Komenský – člověk, politik, filozof
4. 1993 Čechy v evropských souvislostech
5. 1994 Čechy v evropských kulturních souvislostech
6. 1995 Evropa a národ
7. 1996 Mýty a hodnoty
8. 1997 Exulanti a emigranti
9. 1998 Rodina
10. 1999 Historie – pravda a lež
11. 2000 Odpovědnost a etika
12. 2001 Dějiny – paměť a zapomínání
13. 2002 Interpretace a reinterpretace dějin
14. 2003 Historie– paměť a zodpovědnost. Multikulturní prostředí.
15. 2004 Jeden svět

prof. PhDr. Libuše Hrabová, CSc.
emeritní profesorka
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
třída Svobody 671/8
779 00 Olomouc
Česká republika
e-mail: libuse.hrabova@upol.cz